

СТ А Н О В И Щ Е

От: проф. д-р Георги Стефанов Иванов, външен член на научното жури, от СА „Д. А. Ценов” – Свищов, катедра „Контрол и анализ на стопанската дейност”, научна специалност „Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност (контрол)”

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по научна специалност „Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност (Финансов контрол)“ в УНСС.

Автор на дисертационния труд: Адряна Атанасова Атанасова

Тема на дисертационния труд: Добавената стойност за обществото от независимия финансов одит чрез системата за контрол върху качеството

Научен ръководител: доц. д-р Красимир Василев Йорданов

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 2901/11.10.2024 г., на Ректора на УНСС.

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма „Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност (Финансов контрол)“, професионално направление 3.8 „Икономика“, към катедра „Финансов контрол“ на УНСС, в задочна форма на обучение, съгласно Заповед на Ректора на УНСС № 371/21.03.2019 г., през периода 28.02.2019 г. – 28.02.2023 г.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Обемът и структурата на представения дисертационен труд осигуряват на автора изчерпателно и с висока степен на завършеност да дискутира въпросите, обособени от темата. В изложението авторът е разгледал в дълбочина основните проблеми, които съществуват при изграждане и внедряване на Системи за управление на качеството (СУК) в одиторските практики, като е обосновал и възможностите за подобряване ролята на

Комисията за публичен надзор над регистрираните одитори (КПНРО) в този процес, чрез адекватни и ефективни проверки при извършвания от нея надзор.

Обоснована е актуалността на темата, свързана с предизвикателствата, които произтичат от прилагането на новите стандарти за качество на независимия финансов одит и в тази връзка необходимостта от пренастройване на работата на КПНРО, за да се гарантира това качество пред бизнеса и обществото.

Определените като обект и предмет на изследването са в съответствие със заглавието. **Поставената цел и изведените на тази основа задачи** са коректно формулирани и приемам за постигнати в цялостните резултати от изследването. **Защитаваната теза и възможните хипотези** в изследването са в съответствие със заглавието, формулирани са коректно, което дава възможност за тяхното доказване. Използваната **методология**, включваща научен анализ на различни становища, както и проучване и апробация на постигнатите резултати, спомагат за обосноваване на заключенията на автора и доказване на тезата в дисертационния труд.

Съществува **логическа обоснованост на основните заключения на автора** със съдържанието по отделните части на дисертационния труд. Това е дало възможност на автора да постигне коректна обосновка на изведените от него изводи и заключения, както и да предложи конкретни решения за усъвършенстване на процесите по управление на качеството в одиторските практики.

Това ми дава основание да оценя дисертационни труд **като завършено изследване, което притежава качества на научна разработка по посочената тематика.**

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Становището ми е, че формулираната от докторанта тема е **дисертабилна и защитима**, тъй като е обвързана с актуален проблем – възможностите за повишаване на добавената стойност от одиторските услуги чрез анализ на приложните аспекти на вътрешната система за управлението на качеството при извършване на независимия финансов одит, както и възможностите за подобряване на външния контрол от страна на КПНРО по спазване на международните стандарти за управление на качеството в одитната дейност (МСУК 1 и 2) в одиторските практики.

В научната разработка се открояват на **няколко основни акцента** в хода на изследването на автора:

- Преглед на същността за система за контрол върху качеството и система за управление на качеството. Анализ на различията и целите на промените на стандарта за контрол върху качеството, който да се прилага от регистрираните одитори;
- Изследване на системата за управление на качеството, като подвариант на модела за вътрешен контрол COSO;
- Изследване на адекватността на дадените от Комисията за публичен надзор над регистрираните одитори оценки за качество на професионалната дейност на регистрирани одитори, одитирали дружества, обявени в несъстоятелност близо до датата на одиторския доклад, чрез анализ на финансовите отчети на дружествата, попаднали в извадката, и издадените одиторски доклади към тях;
- Изследване на зависимост между констатираните пропуски и несъответствия в СУК с дадената от Комисията крайна оценка на качеството на професионалната дейност на регистрираните одитори;
- Анализ и стратификация на пропуски в качеството на професионалната дейност на регистрираните одитори, констатирани при изпълнени от КПНРО планови инспекции;
- Определяне на рискове за качеството на одита въз основа на изследване на концентрацията на пазара на одиторски услуги в България, както и обособяване на механизъм за регулиране на концентрацията на пазара на одиторски услуги с цел гарантиране на качествения одит в България;
- Представяне на възможни подобрения в системата за гарантиране качеството на професионалната дейност на регистрираните одитори, прилагана от КПНРО.

Оценките на автора в отделните части на изследването дават възможност да се приеме, че целта и задачите в дисертационния труд са **постигнати**, а формулираните теза и допускания (хипотези) на автора **доказани**, което е видно от направените научни изследвания и формираните на тази основа изводи и предложения на автора.

Казаното до тук, ми дава основание да оценя дисертационния труд **като завършено изследване, с качества на научна разработка по посочената тематика и постигнати конкретни резултати с научно-приложен характер.**

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Приемам, че в изследването могат да се очертаят конкретни приноси с *научно-приложен и практико-приложен характер*, които да представляват интерес както за регистрираните одитори, така и за одиторите в КПНРО, като своеобразен гарант за качеството на одиторските услуги. Тези приноси могат да се очертаят в следните направления:

1. Разработен е нов концептуален подход за изследване на системата за управление на качеството (СУК) в одиторските практики, като частен случай на модела за вътрешен контрол COSO, което допринася за подобро и цялостно анализиране и прилагане на СУК.
2. Концентрацията на пазара за одиторски услуги е представена чрез коефициент на Джини и индекс на Херфиндал Хиршман, които до сега в България не са изчислявани. Фактическото измерване на концентрацията е първа стъпка към анализ на рисковете, свързани с нея, както и последващото предприемане на действия за нейното регулиране.
3. Разработено е и апробирано предложение към КПНРО за събиране и проверка на информация за целите на надзора на дейността на регистрираните одитори, като по начин се повиши надеждността на тази информация и се потвърди реалността на комуникацията между одитния комитет и одитора, както и да се стимулират одитните комитети да изискват допълнителните доклади на одиторите.
4. В резултат от изследването на методологията на КПНРО са предложени практически решения за промяна на подхода при проверките от Комисията, които реално показват важността на СУК за качеството на одиторска дейност. Само обективно оценената и ясно комуникираната с одиторската практика адекватност и ефективност на СУК може да повиши и качеството на одитите.

Това ми дава основание да квалифицирам основните приноси, като такива с *научно-приложен и практико-приложен характер*. Считам, също така, че представените приноси са пряк резултат от доказването на авторската теза и направените изследвания в резултат на поставените цел и задачи в разработката.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Публикациите, представени от кандидата, свързани с тематиката на дисертационния труд са: участие с 2 глави в колективна монография и 2 научни статии, публикувани в не реферирани списания с научно рецензиране. Представените публикации приемам, че са *лично дело на докторанта* и

съгласно представената справка, покриват минималните национални изисквания за известност на кандидата.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът е на същата тема и е в обем от 48 страници, съобразно странирането. Той възпроизвежда структурата, съдържанието и изследователските резултати на дисертационния труд. В него е приложена **справка за основните приноси**, съдържащи се в дисертационния труд, **справка за публикациите** на докторанта и **декларация за оригиналност и достоверност**.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Към автора могат следните критични бележки и препоръки, които в цялост не омаловажават постигнатите резултати в дисертационния труд, а по-скоро биха послужила при по-нататъшни негови изследвания:

1. В разработката липсва обобщаване на изводите и оценките на автора по отделните въпроси в края на отделните параграфи и глави, което затруднява цялостната оценка на постигнатите резултати, съобразно обосноваването задачи в изследването.
2. За в бъдеще, когато формулира цели и задачи на свои изследвания да бъде по-прецизен по отношение доказване на тяхното постигане в конкретните разработки.

8. Заключение

Направената количествена и качествена оценка на дисертационния труд на тема „Добавената стойност за обществото от независимия финансов одит чрез системата за контрол върху качеството“ ми дава основание да изразя **положително становище и да предложи на членовете на научното жури да подкрепят решение за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ на Адрияна Атанасова, в професионално направление 3.8 „Икономика“, научна специалност „Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност (Финансов контрол)“.**

гр. София

05.11.2024 г.

Изготвил становището: .....

/проф. д-р Георги Иванов/

UNIVERSITY OF NATIONAL AND WORLD ECONOMY

REVIEW

By: prof. Dr. Georgi Stefanov Ivanov, external member of the academic jury, from SA "D. A. Tsenov" - Svishtov, department "Control and analysis of economic activity", scientific specialty "Accounting, control and analysis of economic activity (control)"

On: dissertation thesis for the award of an educational and scientific degree "doctor" in scientific specialty "Accounting, control and analysis of economic activity (Financial control)" at UNSS.

Author of the dissertation: Adriana Atanasova Atanasova

Dissertation topic: The added value for society of the independent financial audit through the quality control system

Scientific supervisor: Assoc. prof. Dr. Krasimir Vassilev Yordanov

Reason for presenting the review: member of the academic jury for the defense of the dissertation thesis according to Order No. 2901/11.10.2024, of the Rector of the UNSS.

1. Information for the dissertation author

The dissertation author was trained in the doctoral program "Accounting, control and analysis of economic activity (Financial control)", professional direction 3.8 "Economics", at the department of "Financial control" of the UNSS, in a correspondence form of study, according to the Order of the Rector of UNSS No. 371/21.03.2019, during the period 28.02.2019 – 28.02.2023

2. General characteristics of the presented dissertation thesis

The volume and structure of the presented dissertation work ensure that the author comprehensively and with a high degree of completeness discusses the issues identified by the topic. In the presentation, the author has examined in depth the main

problems that exist in the building and implementation of Quality Management Systems (QMS) in auditing practices, and has motivated the possibilities for improving the role of the Commission for Public Oversight of Statutory Auditors (KPNRO) in this process, through adequate and effective checks in its supervision.

There is sufficient justification of the actuality of the topic related to the challenges arising from the implementation of the new standards for the quality of the independent financial audit and in this regard the need to readjust the work of KPNRO in order to guarantee this quality to business and society.

The defined object and subject of the study are consistent with the title. The set goal and the tasks derived on this basis are correctly formulated and I consider them to have been achieved in the overall results of the research. The defended thesis and the possible hypotheses in the research are in accordance with the title, they are formulated correctly, which makes it possible to prove them. The methodology used, including scientific analysis of various opinions, as well as research and approbation of the achieved results, help to substantiate the author's conclusions and prove the thesis in the dissertation work.

There is a *logical justification of the author's main conclusions* with the content of the individual parts of the dissertation work. This has given the author the opportunity to achieve a correct justification of their implications and conclusions, as well as to propose specific solutions for improving quality management processes in the auditing practices.

This gives me the assurance to evaluate the dissertation thesis as *a completed study, which has the qualities of a scientific study on the specified topic*.

3. Evaluation of the obtained scientific and scientific-applied results

My opinion is that I am satisfied that the topic formulated by the doctoral candidate is dissertable and defensible, as it is tied to an actual problem - the possibilities of increasing the added value of audit services by analyzing the applied aspects of the internal system for quality management when performing the independent financial audit, as well as the possibilities for improving the external control by KPNRO in compliance with the international standards for quality management in audit activity (ISMC 1 and 2) in auditing practices.

In the scientific work, several main highlights in the course of the author's research stand out:

- Overview of the essence of a quality control system and a quality management system. Analysis of the differences and the objectives of changes to the quality control standard to be applied by registered auditors;
- Study of the quality management system as a sub-variant of the COSO internal control model;
- Study of the adequacy of the assessments of the quality of the professional activity of registered auditors who audited companies declared bankrupt close to the date of the audit report, given by the Commission for Public Oversight of Statutory Auditors, by analyzing the financial statements of the sampled companies and the issued audit reports on them;
- Study of the dependence between the identified gaps and inconsistencies in the QMS with the Commission's final assessment of the quality of the professional activity of the registered auditors;
- Analysis and stratification of gaps in the quality of the professional activity of the registered auditors, found during planned inspections carried out by KPNRO;
- Determining risks for the quality of the audit based on a study of the concentration of the audit services market in Bulgaria, as well as defining a mechanism for regulating the concentration of the audit services market in order to guarantee the quality audit in Bulgaria;
- Presentation of possible improvements in the system to guarantee the quality of the professional activity of registered auditors, implemented by KPNRO.

The author's evaluations in the separate parts of the study make it possible to assume that the goal and tasks in the dissertation work have been achieved, and the formulated thesis and assumptions (hypotheses) of the author have been proven, which is evident from the scientific research carried out and the conclusions formed on this basis as well as suggestions of the author.

Based on the above mentioned, I am confident to evaluate the dissertation work *as a completed study, with qualities of a scientific study on the indicated topic and achieved specific results of a scientific-applied nature.*

4. Evaluation of scientific and scientific-applied contributions

I accept that the research can outline specific contributions of a scientific-applied and practical-applied nature, which would be of interest to both registered auditors and auditors in the National Audit Office, as a kind of guarantee of the

quality of audit services. These contributions can be outlined in the following directions:

1. A new conceptual approach is developed to study the quality management system (QMS) in auditing practices, as a particular case of the COSO internal control model which contributes to a better and more comprehensive analysis and implementation of QMS.
2. The concentration of the audit services market is represented by the Gini coefficient and the Herfindahl Hirschman index, which have not been calculated in Bulgaria until now. The actual measurement of the concentration is the first step towards an analysis of the risks associated with it, as well as the subsequent taking of actions for its regulation.
3. A proposal to the National Audit Office was developed and approved for the collection and verification of information for the purposes of supervising the activities of registered auditors, thereby increasing the reliability of this information and confirming the reality of communication between the audit committee and the auditor, as well as stimulating the audit committees to require the auditors' additional reports.
4. As a result of the study of the methodology of KPNRO, practical solutions have been proposed to change the approach during inspections by the Commission, which really show the importance of QMS for the quality of audit activity. Only objectively evaluated and clearly communicated with the auditing practice the adequacy and effectiveness of the QMS can increase the quality of the audits.

Based on the above mentioned, I am confident to qualify the main contributions as having a *scientific-applied and practical-applied nature*. I also believe that the presented contributions are a direct result of proving the author's thesis and the research done as a result of the goals and tasks set in the development.

5. Evaluation of dissertation publications

The publications, presented by the candidate that are related to the topic of the dissertation work are as follows: participation with 2 chapters in a collective monograph and 2 scientific articles published in non-refereed journals with scientific review. I accept that the submitted publications are *the personal work of the doctoral candidate* and, according to the submitted reference, meet the minimum national requirements for the candidate's reputation.

6. Evaluation of the author's summary

The abstract is on the same subject and is in a volume of 48 pages. It recreates the structure, content and research results of the dissertation. It includes *a reference to the main contributions* contained in the dissertation, *a reference to the doctoral candidate's publications* and *a declaration of originality and reliability*.

7. Critical notes, recommendations and questions

The following critical remarks and recommendations can be made to the author, which in general do not detract from the results achieved in the dissertation work, but would rather serve in their further research:

1. The development lacks a generalization of the author's conclusions and assessments on the individual issues at the end of the individual paragraphs and chapters, which makes it difficult to evaluate the overall results achieved in accordance with the justified tasks in the research.
2. In the future, when formulating the goals and objectives of their research, the author should be more precise in terms of proving their achievement in specific developments.

8. Conclusion

The quantitative and qualitative evaluation of the dissertation thesis on the topic "The added value for society of the independent financial audit through the quality control system" gives me confidence to express *a positive opinion and propose to the members of the academic jury to support a decision to award an educational and scientific degree "doctor" to Adriana Atanasova, in professional direction 3.8 "Economics", scientific specialty "Accounting, control and analysis of economic activity (Financial control)"*.

Sofia
05.11.2024

Reviewer: .....
/Prof. Dr. Georgi Ivanov/